

Arbejdererindring, J.nr. 03/011/01

Mit navn er KN

Hvornår er du født?

23.10.1912.

Hvor henne?

I Horsens.

Hvad lavede dine forældre?

Min far var snedker.

Hvor henne?

Også her i byen, han blev selvstændig snedkermester og var bl.a. med til at lave det gamle sygehus som de kalder det nu. Da var det nyt dengang, og der traf han min mor ude, hun var gangpige derude, sådan er det sket.

Var han bolig mester eller var det først i de senere år?

Nej, han var med i sikringsstyrken i 1915, da var han soldat og kort efter måske i 1916-17, det tør jeg ikke sige årstallet på, hvornår han kom hjem derfra, der kom en dårlig periode efter krigen bl.a. også der, så måtte han, det gik jo, men der var ikke noget at råbe hurra for.

Fik han senere en stor forretning?

Nej, han havde et ganske almindeligt snedkerværksted med reparationer, og så havde han ligkisteforretning ved siden af.

Hvor mange ansatte havde han?

Ingen, kun når jeg var hjemme og hjælpe ham, han arbejdede selv med det. Så havde han nogle enkelte, han lejede bl.a. Palæ Teatret nede på Torvet, den store ejendom, han arbejdede han for når han skulle have noget lavet. Der var jeg tit med ham inde og når stolene skulle laves, det skulle gerne foregå om natten efter biograftid kl. 23, så var vi gerne derhenne lørdag til søndag, så skulle jeg hjælpe ham med de stole så vi kunne blive færdige. Også når han skulle ud med kister, da skulle jeg hjælpe ham, jeg var ikke ret gammel første gang jeg var med ham. Da skulle vi bære en død ned af en temmelig smal trappe, den skulle bæres ned på et bræt den kunne ikke komme op (kisten), vi skævede lidt efter det, men det gik, så vænnede jeg mig til det.

Var det snedkeren der skulle bære kisten ned med den døde i?

Ja, jeg hjalp ham meget, jeg var konfirmeret, og jeg hjalp ham meget.

Hvad lavede din mor, havde hun også arbejde?

Nej, hun var hjemmegående. Jeg har fået fortalt at hun var på Crome & Goldschmidt's fabrikker på spinderiet, der var det mange dernede, det var en stor virksomhed, det var en katastrofe da den måtte lukke for byen.

Hvor mange var der ansat?

Der var mange, det tør jeg ikke sige, det kan lige så godt være 2000 som 3000, det ved jeg ikke.

Det var i den størrelsesorden?

Det er noget i den retning, jeg har set når de kommer derud fra om aftenen til fyraften, der var mange der kom derfra.

Ved du hvor dine forældre stammede fra din fars forældre, ved du det?

Min fars forældre var fra Gammelstrup ude ved Brædstrup, der er min far født ude, han kom hurtigt her ind til byen som håndværker og kom i lære for mine bedsteforældre de flyttede ind min bedstefar kom ind på Goldschmidt's fabrikker, så kom han med herind, han var væver.

Arbejdede han derude i Gammelstrup?

Han var ikke ved noget ved landbruget, de er derude fra og så flyttede de herind.

Det er langt tilbage?

Det er før min tid.

Hvad med din mors forældre, ved du noget om det, hvor de stammer fra?

Han var træskomand.

Hvor henne?

Det var også her i byen, hele den familie de var herfra, der var 18 børn, min bedstemor fik 18 børn, han var missionsk, noget så frygtelig. Det var engang han var meget interesseret i missionsmøder, så var min far og mor da vi var blevet gift, min far var helt til den anden side, han var ikke imod det der, han var ikke missionsk indstillet, lige så lidt som jeg er, min mor var også kommet fra det, der var kun en af hendes søskende som gik den vej. Han havde gået og snakket med mor og far om de ikke kunne komme til det her møde, far syntes ikke om det, det viste sig at mor fik ham til at gå med, de kom op og ind i Steffenshjemmet de fik dørene lukket op, han vendte sig lidt rundt, han Jacob Hansen ham min bedstefar, han var en mægtig mand var han, han rejste sig lige op så sagde han god aften og velkommen i mit hus, sagde han, så var min far færdig.

Så gik han?

Han blev der men han kom der aldrig mere, det skulle han ikke udsættes for, hele den forsamling det var ikke en af Jacob Hansens der kom nu, jeg kan godt tænke mig det var strengt.

Hvor boede dine forældre henne?

De har boet 15-16 forskellige steder, da vi kom til byen, han byggede en ejendom ude på Fabriksvej, både med for- og baghus. Så der havde han selv værksted omme i baghuset. Da havde han en svend, huset blev solgt på tvangsauktion det kunne han ikke klare, tiden var ikke med der, så måtte han flytte fra det, så havde han et værksted nede i Hestedamsgade, så prøvede han også at få en forretning oppe i Smedegade en møbelforretning, men det kunne ikke gå, det duede ikke, det var ikke den tid som vi har i dag.

Det I boede i var det noget I havde lejet, det var ikke noget som dine forældre ejede?

De har boet til leje, så han lejede et værksted. Selvstændige snedkermestre måtte klare sig selv, der var ikke noget der hed understøttelse.

Økonomien var ikke for god?

Det var den ikke, så da vi kom ud af skolen måtte vi hjælpe til med kosten.

Hvor mange søskende var I?

Der var kun min bror og mig, han er 10 år yngre.

Hvor kom du til at gå i skole henne?

Ude på Tordenskjoldsgade skole.

Kunne du lide at gå i skole?

Jeg var ikke ked af det, men jeg havde et handicap.

Har du haft dårlig hørelse siden du blev født?

Det er jeg født med, det kan man godt sige, da jeg blev født var jeg meget syg, jeg havde krampe, da er hørenerven blevet svækket, dengang var der ikke noget med at blive hjulpet, høreapparat det var der ikke noget af.

Tog man ikke hensyn til det i skolen?

Nej, der kunne være lærere som var flinke nok til at få en til at sidde forrest i klassen. Da jeg kom til 5. kl. da ville man have mig over på mellemskolen, jeg ville ikke.

Du ville ikke?

Nej.

Hvorfor?

Det spekulerede man ikke på i den alder der, det gjorde nok også meget at jeg ikke turde at gå over og tage mellemskole eksamen, vi skulle selv betale det, der var ingen der hjalp, der var ingen der sagde at jeg skulle prøve.

Dine forældre opfordrede dig ikke til det?

Faktisk ikke.

Var det noget med økonomien?

Hvis jeg ville så måtte jeg, det var et godt hjem jeg havde, det er slet ikke sådan, der var ikke noget at komme efter der. Økonomien var ikke god.

Fik din bror nogen uddannelse?

Han blev maskinarbejder. Jeg ville gerne være snedker men det kunne jeg også godt, du kan godt komme i lære sagde min far til mig, men det bliver ved en fremmed snedker, så var jeg jo dum, jeg ville i lære ved min far, da var han klogere end jeg var, det indrømmer jeg. Det var det eneste jeg ville være.

Dengang du gik i skole, havde du da noget arbejde?

Ikke imens vi gik i skole.

Du hjalp ikke derhjemme?

Jo.

Hjælp på værkstedet?

Det jeg kunne komme afsted med.

Det var ikke sådan at du skulle, du ville selv?

Nej, jeg ville selv, det var der ingen af os der skulle, det var først da jeg blev konfirmeret og kom ud og skulle bestille noget.

Hvor kom du hen?

Jeg var i 3 mdr. bydreng ved en isenkræmmer, fra jeg blev konfirmeret i oktober måned til 2. januar 1927 da startede jeg dernede som arbejdsdreng.

Dengang du var bydreng skulle du aflevere penge derhjemme?

Jeg afleverede nogen hjemme, jeg tror det var 15 kr. om ugen, jeg fik selv 23 kr. om ugen, men med 8 kr. kunne vi komme langt dengang.

Hvornår var det at du kom ud af skolen?

Det gjorde jeg i 1926, da gik vi til 7. klasse, så var vi nogle stykker der først skulle konfirmeres om efteråret, da gik vi et halvt år mere i 7. klasse, men da bestilte vi ingenting.

Hvad var din far sådan politisk, ved du noget om det?

Han var socialdemokrat.

Var han medlem af partiet?

Nej det var han ikke, når han stemte så var det der, det er noget der stammer fra gammel tid, de var ikke politiske aktive men de vidste hvor de hørte hjemme.

Blev der snakket meget politik hjemme i dit hjem?

Nej, det var nærmest op til et valg.

Kan du huske hvilken avis I havde?

Det var Horsens Avis dengang, den eksisterer ikke mere. Min bedstefar han havde socialdemokraten, så byttede de.

Hvor kom du hen efter den læreplads, efter du havde været bydreng, hvor kom du så hen?

Så kom jeg ned på Mælkekondenseringsfabrikken, de kunne ikke klare sig økonomisk blev det sagt, men det passer ikke, det var et penge spørgsmål, så overtog Plumrose den.

Hvornår var det?

Det var i 1975, det er der omkring ved, det har nok været en penge overflytning.

Hvor stor var fabrikken da du startede dernede, hvor mange ansatte var der?

Der var omkring 300 ca.

Hvad lavede du?

Vi kan starte med arbejdsdrenge, da var vi ca. 30 arbejdsdrenge dernede en overgang, og da havde vi noget der hed etiketmaskiner, det er hvor etiketter bliver sat op i, så sidder der først to hjul med harpiks på, og der blev de her to klatter harpiks sat på, så kunne man fange den her etiket, og i den anden der sad en klisterrem så blev den klistret, så rullede de hele vejen igennem. Den første gang jeg kom derned da blev der også sat papir på om de her mælkedåser, da stod vi 2 drenge foroven og puttede dåser i den her maskine så stod der 2 nede under og tog dem fra og pakkede dem igen.

Var det kun arbejdsdrenge der lavede det arbejde?

Ja, det var også damer, dem var der mange af, vi havde et lokale dernede, pakkeriet som vi kaldte det, jeg vil tro der var et bord på ca. 5-6 m. langt, og der sad de med en række på den ene side af damer, og de satte etiketter på og satte dem over på den anden side, og på den anden side satte de papir på. Det gik de fra det varede ikke så længe med det, der blev der også sat en klat harpiks på kanten, og det blev kunden utilfreds med derude omkring.

Gjorde man det i hånden?

Det gjorde man i hånden, ja.

Hvad var der i de bølter der?

Det var sukker mælk, det var skummetmælk der var kogt og lign. en masse sukker var der kommet i, for at det kunne holde sig. De kunne holde sig i flere år.

Hvad blev det brugt til?

England var en stor aftager af det dengang, der blev sendt en masse ud til Østen, det kunne jo bevares, men det var flydende, nu laver de ikke sådan noget mere, nu er det i pulver form.

Hvem skaffede dig det arbejde, var det dig selv eller var det din far?

Det gjorde et familiemedlem til min far, han var dernede som arbejdsformand, så siger han til mig engang, det her med at være bydreng til 10 kroner om ugen, nu skal jeg prøve siger han så og snakke med bestyreren, om ikke du kan komme derned, det ville jeg godt, som snedker det var skudt ud. Han kom kort tid efter så siger han, nu kan du komme derned på mandag, der var 2. januar 1927, da begyndte jeg dernede. Den her bydrengs plads det var lagt til 10 kr. om ugen, det var fra kl. 8 om morgenen og så havde de åben til kl. 6 om aftenen, og lørdag til kl. 8 sommetider var jeg ikke færdig før kl. 8-9 om aftenen, jeg skulle rende byærinder.

Det ville du gerne fra?

Ja.

Hvad sagde dine forældre til at du startede dernede, var de indforstået med det?

Det var de indforstået med, når jeg ikke ville til en fremmed snedker så at lære faget, der kom en tid hvor det var streng vi måtte bestille meget, de her drenge de blev ikke skånet.

Var det et hårdt tempo?

Det kunne være det, vi kunne godt komme ind i det de kaldte kogeriet, det var flødedåser, det var noget tyk noget der var piskefløde, det smagte ikke godt med det er så en anden ting. Vi stod ved en der lignede en stor kedel, rund og der skulle så skubbes en vogn ind, den blev trukket ud først med den her, det var jern det hele, den her vogn den kørte på hjul, den her selve kassen som man kaldte den, så blev der lagt lå på, og den blev spændt fast, så skulle den stå derinde i 5 kvarter ca., og så skulle den trækkes ud igen, og så skulle de op, og sættes på de her jernbakker, det havde vi lige taget på, op på nogle træbakker og sætte dem op på en vogn, så skulle køres ud igen og stables op i kølerummet.

Det var også arbejdsdrene der gjorde det?

Ja, sammen med en mejerist.

Kan du huske hvad I fik i løn?

Vi fik 48 øre i timen, det var en god løn for en arbejdsdreng, der var ingen steder de fik løn tilsvarende, der var 23.04 kr. om ugen for 48 timers arbejde i 1927, det var ret god løn dengang, det fristede og så blev man der. Det med overarbejde det tænkte de ikke så meget på.

I skulle også arbejde over?

Ja.

Hvor tit gik det på?

Om sommeren var det næsten hver dag.

Hvor længe skulle I så arbejde over?

Jeg har været færdig inde i pakkeriet som vi kalder det kl. 5, og så kunne man lige gå ind i kogeriet i aften og læse dem af. Vi var ikke så kede af det, der var penge at tjene.

Fik I så mere i timen?

Ja, overarbejdspenge.

Hvor meget var det?

Jeg vil skyde på at jeg har fået omkring 64 øre for overarbejdstid, jeg kan ikke huske det helt, men det var noget i den retning. Hvis men havde nogle timer der så kunne man godt have en ugeløn på 37-38 kr.

Det var helt godt dengang?

Det var mange penge, en arbejdsmand han fik 1.05 kr. i timen, det var i 1931.

Ved du hvor meget den mejerist fik som ledede det der?

Det var noget lign., det var noget nær det samme det var ikke den store forskel på det. Man kunne tjene en ekstra skilling hvis man kørte på akkord, så skulle vi læsse kasser ud, de her mælkekasser, der var 48 dåser i hver kasse, den var ret tung, de gik over København og så til England, der var ca. 5000 kasser 2 gange om ugen, det var mange. Det kunne vi godt tjene en ekstra skilling ved det.

Fik arbejdsdrene lov til at lave det arbejde på akkord?

Nej, det var kun arbejdsmænd, det måtte drengene ikke.

Dem skulle man læsse med hænderne?

Ja, det var med hestevogne dengang, og der stod en hestevogn udenfor, de her kasser de blev stablet op ude på lageret, de stod op i 20 kassers højde oven på hinanden. Ham der skaffede mig ind han passede lageret, så havde vi en trappestige, han stod ovenpå og jeg stod nederen. Man blev vænnet til at bestille noget.

Er der aldrig nogen der er kommet til skade med det der?

Nej, men man kunne godt få en finger i klemme, og der var masser af søm i, man kunne godt lige få hånden revet op hvis man tog en kasse og et søm ikke har fået fat, så kan den lige lave det hele, det kunne godt ske.

Da du startede i pakkeriet hvor mange arbejdsdrene var der så?

De fleste af dem var der, der var 3-12 drenge ved de her maskiner, to foroven og to fornedet til at tage fra, så var der en arbejdsmand, som passede maskinen, etiketterne skulle helst sidde ordentlig, den skulle ikke sidde op og ned, den blev rettet ind.

Det gik han hen og så efter?

Ja.

Og om maskinerne var i orden?

Ja, et bundt etiketter den kunne vare til 20 kasser. Det var hvad en maskine kunne tage, og så skulle de skiftes ud.

Hvor mange damer arbejdede der så?

Der var hovedparten, der var mange, der har nok været 20-25 ved det her bord, der var lige mange på hver side. Foruden så var der i mejeriet, der sad også kvinder inde og fyldte de her dåser, det gik automatisk i første omgang, men så skulle de lukke dem, der var både en lukkemaskine og en filmmaskine, og der sad en ved hver, og så stod der en ved siden af og hun tørrede dåserne af, det var sukkermælk, og så satte dem i kasser, så kom de over på et lad, og så kom der en arbejdsmand og kørte dem fra mejeriet og ind i pakkeriet. Der var 20 kasser på hver dem skulle de smide dem op på, og blev de kørt videre, så kom de ind til drengene og de skulle sætte etiketter på, det er ret kompliceret arbejde første gang. Det blev efterhånden forbedret, de blev til sidst kørt ind på loftet på transportbånd.

De her damer der sad ved pakkeriet var det akkord?

Nej, det var på timeløn.

Alligevel skulle det vel gå stærkt?

Nu kan jeg ikke huske men de fik lidt mere end vi andre gjorde, men der var ikke stor forskel.

Var det et hårdt tempo eller kunne de snakke sammen?

De kunne godt få lov til det, det var ikke de kunne godt sidde og snakke sammen, men selvfølgelig skulle de lave lidt.

Hvem ledede pakkeriet?

Det havde vi en dame til første gang, hun var ellers gammel mejerske, men hun var dygtig, hun kunne stå henne i hjørnet uden for hendes kontor, så havde hun høje hæle på træskoene.

Hvordan var arbejdsdrengenes forhold til hende?

Kunstner kunne vi jo lave, det kan ikke bortforklares, men der var ro i lejren når hun stod derhenne.

Der var ikke nogen der blev smidt ud dernede fra fordi det var for meget?

Jo, det kunne ikke undgås, det var ikke lige gode elementer allesammen, men det var ikke ret tit, det kan man ikke sige, der var et mægtigt godt sammenhold i de drenge.

Hvordan viste det sig?

Man kunne godt være hårde ved hinanden, men kammeratskabet det var udmærket, det var ikke noget.

Man hjalp hinanden også?

Ja, de var ikke uvillige til at hjælpe hinanden når det gjaldt, der var ikke noget der, så havde vi vores egen frokoststue dernede.

Havde arbejdsdrene det?

Ja, det havde vi, det var dengang en halv time frokost og halvanden times middag dengang. Og så arbejdstid fra 7 til 5, hvad den ene ikke kunne finde på i den her frokoststue det kunne den anden jo.

Var du glad for at være der i starten?

Ja.

Du syntes ikke det var for hårdt eller for ensformigt arbejde?

Nej, det tænkte jeg slet ikke på, selvfølgelig var det hårdt, det var det værste når vi skulle arbejde om aftenen, og sommetider hen på natten, det var det værste.

Så var det ikke rart at komme næste morgen?

Vi kunne sommetider komme hjem kl. 3 om natten, og så skulle jeg møde næste dags morgen kl. 7, der var ikke nogen regel.

Du kunne nok ikke være hel frisk den morgen?

Man tænkte ikke så meget på det dengang, nej det gjorde man ikke.

Hvad lavede du ellers om aftenen, når du ikke arbejdede over?

Ja så gik vi i biografen, vi var også nogle kammerater der gik i byen for at komme ud og more os lidt.

Var det sammen med dem du arbejdede med?

Ja, det var dernede fra, vi var nogle stykker.

Var der nogen klikker der holdt sammen, ved at der var så mange arbejdsdrene?

Ja det kan ikke undgås, de ældste kunne godt være hårde ved de små.

Så må du være færdig med at være arbejdsdreng, det må have været i 1931?

Ja, så gik jeg over til at blive arbejdsmand.

Hvad bestod så dit arbejde i dengang du gik over til det?

Det var meget forskelligt, jeg har været over det hele, undtagen mejeriet. Jeg blev sat ind på lageretagen da jeg begyndte dernede som arbejdsmand, der kunne godt gå fra september, de her vinter måneder, da var det ikke så meget mælk og da kneb det sommetider at holde os inde. Men da havde jeg en god mester, han sagde at han ville have sine gamle folk for dem vidste han at han kunne sætte til lidt af hvert, i stedet for at få nye folk ind, så jeg kom ret hurtigt ind igen.

Hvordan valgte man dem ud som skulle fyres om vinteren?

Det gik lidt efter hvem der havde været der længst, men selvfølgelig tog han efter dem han ville have, det er da rigtig nok, han kendte sine folk.

Var det ikke også sådan at mester kunne få lejlighed at få en ud som han ikke kunne lide, og så ikke få ham ind igen?

Det kan man godt sige, de fyrede sommetider alle sammen og efter 8 dage begyndte de at tage dem ind igen.

Hvordan så man på arbejdspladsen at man brugte det, var det noget I snakkede om?

Det var vi nødt til.

Snakkede I om det?

Ja det gjorde vi faktisk, det var ikke noget at gøre ved det, men vi kunne også godt se fejlene.

Det kunne også være en I ikke brød jer så meget om?

Det kan man godt sige, men man skal tænke på tiden dengang.

Begyndelsen af 30'erne?

Ja nemlig, vi skulle passe på det vi havde.

Hvis det var en mester I ikke kom ud af det med, havde I så nogen mulighed for at slippe af med ham?

Ham vi havde var ualmindelig flink, han kunne godt blive sagt op men det var ikke noget vi så ret tit, han var ualmindelig god han kom godt ud af det med de fleste af dem. Det var ikke det samme med ham der kom efter ham.

Hvorfor det?

Han var hysterisk, han kunne simpelthen blive tosset. Engang kom en af mine kollegaer ind til ham, det var med et eller andet, det var ikke noget der vedkom ham, han kom ind og så han havde et stykke papir i hånden, han smed det her papir ned på gulvet, han trampede på det, han var meget sur, bagefter glattede han det ud for at se hvad der stod.

Hvornår var det I fik ham, var det også i 30'erne?

Nej, det er senere.

Efter krigen?

Ja.

Hvor mange mestre var der dernede, var der kun en eller flere?

Vi havde 2, jeg vil tro der var en halv snes stykker, og det gælder også vores dåsefabrik, der var 2 maskinmestre, 3 en overgang, det kan også være at der var 10-12 stykker måske.

Var der en mester på hver afdeling?

Ja, de lavede også selv dåser dernede, der var også mange kvinder deroppe, det var oppe på 1. sal, og en overgang var der 3 mestre der.

Hvis vi holder os til 30'erne, kan du så fortælle lidt om de forskellige afdelinger, hvor mange der var ansatte der og hvad man lavede der. Det er for at få at vide hvordan virksomheden var indrettet i 30'erne, hvordan produktionen foregik, var du på alle afdelingerne i løbet af 30'erne?

Så kom jeg ind på lageret igen, som arbejdsmand blev jeg sat til at stable disse kasser op og holde styr på kasserne, der skulle være 200 kasser på, så blev det skiftet over, vi skulle holde tal på de kasser hvor mange der var på lageret og lign., og så var der nogen der sad og satte låg på dem, med en sømmaskine som vi kaldte det, der blev de sat på. Så blev de kørt op til arbejdsmændene deroppe foroven som så blev stablet op.

Hvordan kom kasserne ud på lageret?

De blev båret derud, fra etiketmaskinen gik der en arbejdsmand og bar dem ud, ud på et bord til den her sømmaskine.

Hvor mange kasser tror du han slæbte på en dag?

Det kan jeg næsten sige dig, han tog der kunne være 1000 om dagen på hver maskine, han passede dem begge to.

Det har været hårdt arbejde?

Ja det var det, jeg har prøvet det.

Var der ikke mange der ikke kunne klare det?

Nej, det kan man ikke sige, for de ville, der var ikke noget med at de gav op.

Hvor mange var der ansat på lageret?

Der var 5.

Det var arbejdsmænd allesammen?

Ja, bortset fra første gang jeg blev sendt derud, da havde vi en arbejdsdreng til at tage kasserne og sætte dem op til arbejdsmændene som så sendte dem videre op, der har været en arbejdsdreng imellem. Så hvis det kneb de ikke havde en arbejdsdreng og så kunne de godt bytte rundt på dem, så blev der sendt en arbejdsmand derud engang imellem.

Hvor kom du hen efter lageret?

Så har jeg været ved at lave noget vi kaldte kasein, det er om sommeren da havde de en masse mælk, den overskudsproduktion den blev syrnet, ligesom noget ost og det blev rendt sammen, så blev der tørret og så havde vi en ovn hvor vi tørrede dette kasein og så blev det sendt ud. Jeg har også været på pulver tørreriet nedenunder, noget vi kaldte tromlepulver. Under krigen da var jeg på fyrpladsen, som kultriller.

Fyrpladsen som kultriller?

Det er ved kedlerne, der var en kedelpasser og første gang jeg kom og skulle prøve der var det med trillebør. Jeg kunne tage ca. 200 kg. det var en stor bør.

Var du ikke træt af og komme derud?

Jo, mon ikke.

Hvorfor gjorde du det?

Man var meget træt når man kom hjem.

Nu havde du været der så længe, kunne du ikke sige at det ville du helst ikke?

Det var der ikke noget der hed.

Det var der ikke?

Nej, det var bare at blive ved det.

Hvornår var det at du begyndte at trille kun derude ved fyret?

Det var under krigen i 1941, og så blev jeg flyttet over på lageret.

Kan du huske hvorfor du kom derud?

Det var fordi der var for lidt der hvor jeg var.

Der var for lidt at lave?

De ville ikke fyre mig, så derfor blev jeg flyttet. Vi blev en overgang flyttet meget rundt med, der var vi 2 mand, der blev fyret med brunkul, så da krigen kom da kunne de ikke få de kul de ville have, så var det 2/3 dele brunkul og måske 1/3 del jeg kan ikke huske kiloet, sådan en spand den kunne tage lige godt 500 kilo, det var meget stor forskel på brunkul sand i det var der også. De havde fået nogle nye rørkedler det kører på bånd, alt brændstof det kommer med ud og så skal det være brændt ud, inden det kommer hen til askegraven og der var vogne nedenunder. Der har jeg mange gange været nede når vi skulle tømme disse vogne og så køre det

ud, det var ikke altid lige sjovt. Der var også store spande der var fyldt med aske, det var mange gange ren ild, når vi kørte ud med det, det kunne sommetider være et helt flammehav når vi skulle tømme det aske om natten. Nu er der også forskel på hvem fyrbøder vi havde, for det var, vi skulle bruge meget dampe dernede det gør de også i dag. Det kunne knibe dem at holde måle standarden det var damp på kedlerne, så satte de dem til at køre hurtigere for at få mere ud, det kunne godt være de kørte for hurtigt igen, så var det ikke brændt ud når vi skulle have det ud i askegraven, det kunne sommetider snyde os. Så vi skulle sommetider grave gløder op for at få det op i askegraven, det kunne sommetider være en spand fuld foruden den vi havde tømt. Det var ikke rart.

Der skete ikke nogen ulykker med dette her?

Nej.

Var det skifteholdsarbejde?

Ja, der var 3 hold om sommeren, eller også så var der 2 hold og sommetider på det 3. hold var man ikke færdig før hen på morgenstunden. Da boede vi på Borgmestervej, så havde jeg en lille halv time at køre hjem. Så inden jeg fik mig vasket og kom derfra om aftenen så var det hen på natten mange gange. Og så hjem og sove, jeg sov næsten inden jeg kom hjem, det var lyst inden jeg kom hjem. Jeg kom i seng kl. halv 6 eller måske kl. 6 og kl. 9 var jeg færdig med at sove, og så få sit middagsmad og så afsted til kl. 2, det var en uge igennem.

Var du på det samme skift hele tiden?

Nej, en ugen af gangen.

Og så kom du på et andet skift?

Lørdag - søndag, var der noget det hed søndags vagten så var det ikke så lang tid, men det kunne ske. Det var de samme 2 folk der havde søndagen, så de andre havde fri, og ugen efter så kom vi på formiddags vagt, fra kl. 6 til kl. 2, og så var man færdig kl. 2, det nød man den gang i den uge.

Hvad syntes du om at være på skiftehold?

Jeg kunne ikke lide det.

Hvorfor?

Fordi det var noget led noget, hvis vi var på formiddagsvagt hver uge, så var det godt nok.

Så var det godt nok?

Ja, men eftermiddagsvagt fra kl. 2 til kl. 10, skulle man i byen så kunne jeg ikke komme før kl. 10.30, efter fyrpladsen kom jeg over på kasein, det var fra kl. 7-17, det var også sommetider lidt pres på så skulle vi have to hold på, det var der mangel på en overgang, da skulle de have den erstatningsvare, så kunne det godt knibe og så skulle der laves meget. Så måtte der 2 hold

på, så passede jeg ellers det anlæg, da gik jeg og havde det godt derovre, men da var jeg også blevet lidt ældre.

Skulle du selv lægge arbejdstøj til?

Ja.

Det var ikke sådan at firmaet betalte?

Nej, det er først de senere år det er kommet at firmaet har ligget tøj til.

Der var ikke nogen steder på virksomheden at de fik udleveret arbejdstøj?

Nej.

Det havde man selv?

Ja, og den bedste tid jeg havde dernede var da jeg var derovre for da var jeg under bestyreren, han var flink ved mig, der var ikke noget at komme efter der, han kunne godt være bøs, men han var ualmindelig flink ved mig. Jeg kunne godt se ud over fjorden oppe fra loftet, så kunne han godt komme og sige "hvad fanden står du nu og glør ud af vinduet", ja sagde jeg, det måtte jeg jo indrømme det gjorde jeg jo.

Kunne du selv gøre noget for at blive flyttet fra en afdeling til en anden, eller havde du ingen indflydelse på det?

Det kunne man sådan set godt.

Hvad skulle man gøre hvis man godt ville flyttes?

Så skulle man til "hovedet".

Til "hovedet"?

Ja.

Til mester?

Ja.

Hvordan så man på det blandt arbejderne hvis man ville andre steder hen?

Det hørte jeg aldrig noget til.

Det var i orden hvis man ville det?

Ja, det kunne godt være en eller anden der mukkede, men det betød nu så lidt. Det der var værst var når vi skulle ud og tjene en skilling på akkord, så kunne der godt komme en eller anden og sige "hvad fanden skal du nu derned igen", det havde jeg fået besked på sagde jeg, det kunne ikke andet være hans tur så sagde jeg "gå ind og sig det til ham", jeg skal nok flytte mig, sagde jeg.

Var det det eneste akkord arbejde der var på virksomheden?

Det var med at læsse kasser.

Det var ikke andet?

Vi havde ting der var på akkord dernede, der blev brugt masser sukker når det kom fra havnen, det var også på akkord. Kul - mens vi fik kul dernede, det blev også læsset af på akkord, men det var slæb.

Hvordan foregik det?

Det var med en skovl, det blev læsset på ovre på havnen, fra en kran og så på hestevogne, og så skulle vi læsse dem af med skovl 2 mand på hver vogn.

Det var ikke akkord?

Vi var nødt til at tage det var i den periode hvor folk stillede, der kunne godt stille 50 mand i porten dernede, når der kom en kuldampere. Det var kl. 7 vi skulle stille, og så skulle vi stille igen kl. 8, og igen kl. 9, og til middag kl. halv 2 og igen kl. 3. Det kunne vi jo følge dernede, når en kuldampere ligger ude i fjorden, så kom de jo, det havde de hørt og så kom de, for at tjene den skilling, det var ligesådan med sukker. De kunne godt finde på og sige at den ikke er kommet ind endnu, så kunne man komme derned igen kl. halv 2, den er lige kommet ind, og hvad så, ja men papirerne er ikke skrevet endnu, du kommer til at vente til kl. 3, så kunne man gå hjem og der kunne man gå 4-5 gange om dagen for at vente på sådan en. Når kl. så var 3 kunne de godt begynde at læsse sådan en spand kul af, og det varede til kl. 5 og så var man møg beskidt, for 2 timers arbejde og så på den igen næste dags morgen inden det var færdigt. Det brunkul det kom ude fra Vestegnen i jernbanevogne, jeg har også prøvet at læsse af fra jernbanevogne og over i hestevogne, brunkul det var så fedtet, det var ikke til at vaske af når vi var færdige om aftenen, det var ikke til at have med at gøre.

Jeg ved at fabrikken blev saboteret under krigen, hvordan oplevede du det?

Da var jeg på fyrpladsen, jeg kan ikke huske årstallet, det er muligvis i 1942-43 det var der omkring ved. Da var min makker og mig på aftenvagten og da var vi ved at trille kul ind, vi skulle ikke lave så meget om aftenen som om dagen, vi skulle jo være der. Så lige pludselig blev der en dør slået op, og så var der en med en maskinpistol, jeg kendte ham, nå sagde han så var jeg klar over hvad det var, så sagde han at det var med at komme i beskyttelses rum, han ville til at sætte sprængstoffet på kedlen. Fyrbøderen vidste ikke hvilken skade det kunne gøre der, men han sagde at det måtte han ikke, for så kommer vi ikke herfra, hvis du gør det der på, den springer det hele i luften. Det turde han alligevel ikke, så gik han ud og der var en mellemgang mellem den her maskinstue og fyrrummet, de var forbundet med hinanden, der havde elektricitetsværket en transformator der anbragte han den så, den var fuldstændig flået fra hinanden. Der stod flammer op da de var færdige, og vi kom op fra beskyttelsesrummet. Ham den her fyr, han sagde til mig da jeg var ved at gå ud af døren for at få ned i kælderen, hvis I kender os så siger ikke noget sagde han. Jeg vidste godt hvem det var.

Hvorfor blev den saboteret?

Det hed sig at vi leverede mælk til tyskerne, men det var så lidt, den skulle jo have en tur, det var jo ingen maskinfabrik der leverede den slags leverance til, jeg tror stadigvæk at vi har haft en indenfor muren som var med i det der.

Noget af produktionen gik til tyskerne?

Ja, det kan ikke bortforklares.

Snakkede I om det på arbejdspladsen at noget af det gik til Tyskland?

Nej, men vi kunne jo se det på kasserne hvor de skulle hen, det betød ikke noget den smule de fik. Det var jo flere steder i byen den aften der Møller & Jochumsen da var de jo på Allegade de fik også, det var en 2-3 steder samme aften.

Var der nogen arbejds konflikter på arbejdspladsen der i 30'erne?

Ja helt undgås kunne det ikke, det var ikke slemt dernede.

Hvad kunne det dreje sig om?

Det kunne være om løn.

Det var løn spørgsmål dengang?

Ja det kunne det, men det varede sjældent så længe, der var en overgang det var fortrinsvis mejeristerne, de kunne godt komme i tanke om det. Da jeg gik ovre på kaseinet, da gik der en mejerist inde ved siden af mig. Den her ovn den passede jeg lige så godt som de andre, så kom de også en gang, at mejeristerne kunne passe den ovn, den ovn sagde jeg, nej, da strejkede de, nå men jeg kunne køre med den, ikke tale om det sagde jeg, jeg har mit arbejde herude, jeg skal ikke ind og så skulle mester selv køre med det.

Når man nedlagde arbejdet var det så de enkelte afdelinger der gjorde det?

Ja. Mejeristerne kunne, vi havde hver vores fagforening, det var ikke noget med samme fagforening dernede. Mejeristerne kunne godt komme i tanke om at opsige deres overenskomst til den tid hvor de skulle, så skulle mestrene selv køre med det. Det kunne sommetider være noget forfærdeligt noget.

Var det almindeligt at man forhandlede løn dernede?

Ja, så blev der forhandlet løn, de kunne også opnå det, der kunne godt gå nogle dage inden det kom i lag igen.

Hvordan var arbejdspladsen sammenlignet med andre arbejdspladser her i byen?

Jeg kunne ikke klage, nu kan jeg ikke sammenligne, for jeg har været 51 år på den samme virksomhed. Men vi har hørt det ude omkring, jeg kunne godt lide at være dernede.

Var der ikke stor udskiftning blandt kvinderne?

Jo, det var særlig i de senere år.

Du ved ikke om den blandt kvinderne havde ry for at være en dårlig arbejdsplads?

De kvinder der var dernede de var ikke helt almindelige.

Var de hårde?

Ja med sproget, hvis man ikke kunne svare dem, så kunne man godt holde op, det er rigtigt. Det er sommetider min kone siger at jeg er lige grov nok, men man var nødt til det, husk man er lært op til det med det samme, det var ikke småting man skulle tage fra sådan nogle, man var nødt til at have svar med det samme.

Var det meget udbredt at man kaldte hinanden med øgenavne?

Nogle har der været.

Det var ikke sådan at næsten alle havde et øgenavn?

Nej, de kaldte mig lille Karl, jeg var ikke ret stor. Det var også kogemesteren ham kaldte de "kukkeren" jeg ved ikke hvorfor. Der var en mester der passede en maskine hvor mælken blev inddampet, han var fra Lolland han hed aldrig andet end "stokkel Aksel", han hed Stopperup.

Nu har du arbejdet 51 år dernede, har du aldrig tænkt på at skifte arbejdsplads?

Jo.

Hvornår begyndte du at overveje det?

Det var omkring mit 40 års jubilæum.

Det var så sent?

Ham mester jeg omtalte før, han gjorde sit til det. Det er ikke nemt at skifte efter 40 års arbejde på samme arbejdsplads, men det gik.

Var der mange der blev dernede i mange år, var det almindeligt?

Ja vi havde mange, vi havde ned på gangen vores opgang op til kontoret, der var en trappeopgang, der var mange jubilarer, vi blev fotograferet og vi fik billederne, og så fik vi 250 kr. Der har været mange i 25 år, men 50 år har der ikke været så mange af, jeg tror ikke der har været mere end 4.

Var det mest mænd der havde 25 års jubilæum, der var ikke ret mange kvinder der blev der i så mange år?

Det var både kvinder og mænd, der var mange kvinder der holdt ud i 25 år.

Hvordan var forholdet til mestrene dernede, var der nogen man så for at være ledelses folk eller var der arbejdskammerater, hvordan var deres stilling?

De første år jeg var dernede, da var de lidt oppe i skyerne, de var kontor uddannet, og vi andre var nede i bunden, men det har forandret sig meget lige efter krigen. De har fået en anden indstilling på det der.

Skulle man sige De til dem?

Ja, det var ham jeg omtalte før, det var for nogle år siden da ville jeg op til vores datter deroppe til jul, da var jeg kommet op i kassemejeriet og lave tomme kasser, så siger jeg hvordan det var fredag vi skulle afsted, og vi ville være der i nogle flere dage. Om lørdagen havde vi fri, jeg siger så til ham om jeg ikke kunne få fri i morgen. Jeg havde en datter i Thisted, jeg kunne ikke få fri, så sagde jeg at jeg bare spurgte, kan jeg ikke få fri er det ikke noget at gøre ved det. Så skal jeg nok finde ud af det på en anden måde, skidt så med det sagde han, tag så fri sagde han.

Jeres mestre var det nogen man havde fra fabrikken eller var det nogen man tog udefra?

Nogen kom udefra.

Hvad fortrak I, arbejderne på fabrikken, var I ligeglade om det var en udefra eller om det var en fra fabrikken?

Det var lige meget.

I havde samme forhold til dem?

Ja, den mester vi havde han havde været oppe på kontoret, så blev han flyttet til Nakskov, og så kom han tilbage som mester, han var enestående.

Det var ikke nemt når mester var en tidligere arbejdskammerat?

Det gik meget godt, ham den her kogemester han havde været mejerist dernede, men han forstod det og gå ind i det, og han blev mester. Det kniber det også for nogen at finde ud af ham her han forstod det - Holm -, det var ham der engang gik derfra om eftermiddagen over på Strandpromenaden, han boede henne på Fussingsvej, så stod de og ventede på ham oppe i vinduet og de lænede sig ud, og sagde om han ikke snart kom. Så kunne de godt være sikker på at der kom en og prikkede på dem på ryggen, han er ikke gået endnu.

Var der meget drikkeri, for det taler man meget om i dag?

Vi havde nogle stykker, vi har også nogle der blev fyret af den årsag, men jeg syntes ikke det var slemt, fordi vi sad med en øl til vores frokost, det betød ikke noget, men det kunne jo blive for voldsomt.

Hvordan syntes du det udviklede sig i den tid de var der, blev det værre eller mindre drikkeri, eller var det det samme?

Det var faktisk det samme, men der var nogle der kunne finde på at stå på trappeopgangen flere gange om dagen, nu bryder jeg mig ikke selv om det når man har et stykke arbejde skal man passe det.

Der skete en kraftig stor udvikling dernede, hvordan syntes du det påvirkede arbejdet dernede, blev det lettere eller blev tempoet værre?

Tempoet blev værre, det var årsagen til at jeg måtte holde op dernede før tiden jeg blev 67 år, det var tempoet, jeg kunne simpelthen ikke passe det.

Var det noget specielt arbejde du blev sat til?

Jeg blev sat på et bånd hvor dåserne rullede hen hele tiden, jeg skulle lukke dem og pakke dem og lukke kasserne igen og få dem videre igennem, det blev hele tiden presset på.

Hvornår blev du sat til det?

Det gjorde jeg i 1977, da holdt jeg op sidst på året, da måtte jeg til og holde op og kom til læge.

Du mener det var arbejdet?

Ja.

Var det andre der også måtte holde op for at de ikke kunne holde tempoet dernede?

Ja, jeg var ikke den eneste, der var unge mennesker der var bedre inde i den slags arbejde der.

Vi snakkede for lidt siden hvordan man valgte dem ud, der skulle fyres, hvordan så man på at gifte kvinder havde arbejde, var det noget I snakkede om?

Det blev der ikke snakket om, dengang var det fortrinsvis meget med at kvinder var mere hjemmegående dengang end de er i dag, der var mange enlige dernede, som også blev ved at holde ud.

Hvis der skulle fyres var det ikke sådan at man tog de gifte kvinder først, ved du det?

Det så man ikke efter, det gik efter tur.

Det var heller ikke hvis der skulle fyres nogen at I talte om at det var bedre at tage dem?

Det kan jeg ikke huske.

Snakkede I meget politik på arbejdspladsen?

Det kunne ske, særlig op til et valg.

Var der nogle dernede der var meget aktive politisk, som delte blade ud?

Ja, et par stykker var der imellem, ikke i det store hele, der var ikke enighed om det.

Havde virksomheden nogle udflugter eller fester for alle de ansatte?

Ja.

Hvornår startede I med det?

Det ligger mange år tilbage da havde vi sommetider udflugter, det var sommerudflugt, da tog vi til Juelsminde.

Var det før krigen?

Ja, da betalte de noget af det, i de senere år da har vi haft vinterfester. En på Bygholm med middag det var ikke så galt.

Når I så tog til Juelsminde var I så med allesammen både ledelsen og arbejderne?

Ja, så var de med dem der kunne det.

Hvordan kom I derud?

Det var dengang privatbanen kørte, da var vi med tog, i de senere år har vi været inde i byen, eller også lige udenfor.

Alle tog med på sådan en udflugt, der var ikke nogen der ikke ville med?

Jo, der var nogen.

Hvornår blev du medlem af fagforeningen?

Det gjorde jeg i 1931.

Det var ligeså snart du var færdig som arbejdsdreng?

Ja, da havde vi ingen ungdomsafdeling, så måtte jeg vente et år for at få mine rettigheder.

Understøttelse?

Ja.

Alle var medlem af en fagforening, der var ikke nogen der ikke var det?

Nej, det skulle de være, det var kun arbejdsdrengene der ikke var det, for de havde ingen ungdomsafdeling, de kunne begynde som 14 årig og være der i 4 år inden, det skulle være organiseret folk, og det holdt de også streng på.

Har du haft nogle tillidsposter dernede?

Nej, det holdt jeg mig fra.

Det ville du ikke?

Det lod jeg de andre om.

Var du med til nogle fagforeningsmøder?

Det har sket, det bliver for træls syntes jeg, når det trak i langdrag. Når vi nu havde skifteholdsarbejde og passe og så ikke kunne komme der den aften hvor det var, det har ikke interesseret mig så meget.

Kan du huske hvilket parti du stemte på første gang du fik stemmeret?

Jeg har været et sted hele tiden, det er socialdemokratiet.

Det har du stemt hver gang?

Ja.

Hvornår blev I gift?

Det gjorde vi 1940 den 24. november.

Boede du hjemme indtil 1940?

Ja, da havde vi et værelse ovenpå vores far og mors lejlighed, der var et værelse det lejede vi, så der boede vi indtil vi blev gift.

Er du sammen med arbejdskammerater i fritiden også efter du blev gift?

Jo, det er også nogle vi har forbindelse med endnu.

Var det almindeligt?

Ja, men det er ikke noget fast.

Har I haft nogle fritidsinteresser?

Kolonihaven.

Hvornår fik I den?

Nu har vi haft have i 40 år, den der oppe har vi haft i 14 år nu, så havde vi en der blev nedlagt den lå ude vestpå, den blev nedlagt, der var vi ude i 25 år, der har jeg været i bestyrelsen og kasserer i den der oppe, det er der vores interesser ligger.

Hvilken avis holdt I da I blev gift eller holdt I slet ikke nogen?

Vi havde Horsens Avis, Socialdemokraten og den byttede vi med en arbejdskammerat næste dag.

På arbejdspladsen?

Ja, vi tog dem med derned, nu har vi kun en avis her i byen, den har vi sammen med den dame der var hernede før, der er dem der har den, så får vi den når de er færdig med at læse den, sådan går det til i dag, det er for dyrt at holde avis.